

Konrad Pawłowski

Wizyta przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga w Serbii

7 i 8 maja 2024 r. w Serbii miała miejsce oficjalna wizyta ok. 400-osobowej delegacji chińskiej na czele z przewodniczącym ChRL Xi Jinpingiem. W czasie wizyty podpisano łącznie 29 porozumień bilateralnych, zakładających m.in. wzmocnienie i podniesienie partnerstwa strategicznego Serbii i Chin do poziomu – występującej w nomenklaturze chińskiej – wspólnoty państw o wspólnej przyszłości. Wizyta, której towarzyszyły obustronne gesty przyjaźni oraz uroczysta oprawa ceremonialna, miała istotne znaczenie symboliczne i polityczne. Sprowadzało się ono do stwierdzenia, że – deklarowana przez obu prezydentów – „żelazna przyjaźń” Serbii i Chin będzie rozwijana. Część z zawartych porozumień stanowiła konkretyzację podpisanej w październiku 2023 r. umowy o wolnym handlu między Serbią i ChRL, która wejdzie w życie 1 lipca 2024 r. W czasie kilkudniowej wizyty w Europie chiński przywódca odwiedził kolejno Francję, Serbię i Węgry.

Umowy bilateralne. W czasie wizyty delegacji chińskiej w Serbii podpisano łącznie 29 różnego rodzaju porozumień bilateralnych¹. Kluczowe i symboliczne miejsce zajęło „Wspólne oświadczenie Republiki Serbii i Chińskiej Republiki Ludowej w sprawie pogłębienia i podniesienia poziomu wszechstronnego partnerstwa strategicznego oraz budowy wspólnoty Serbii i Chin ze wspólną przyszłością w nowej erze”². W dokumencie, podpisanym przez obu prezydentów, zawarto m.in. stwierdzenia o silnej, tradycyjnej przyjaźni, szacunku i zaufaniu między ChRL i Serbią, wzajemnym wsparciu, wspólnym rozwoju oraz woli pogłębienia – określanej mianem perspektywicznej – współpracy bilateralnej. Strony opowiedziały się również za rozwojem „intensywnego dialogu politycznego na najwyższym szczeblu”, tj. prezydentów, parlamentów i rządów obu państw.

W dokumencie wyrażono także wolę pogłębienia współpracy w takich obszarach, jak: gospodarka i handel, inwestycje, nauka i technologia, innowacje, sektor cyfrowy, informacja i komunikacja, ochrona zdrowia, biotechnologia, infrastruktura transportowa, czysta energia, inwestycje przemysłowe oraz rolnictwo. Opowiedziano się ponadto za rozwojem zrównoważonego handlu dwustronnego, a strona chińska wyraziła gotowość zwiększenia importu wysokiej jakości produktów rolnych z Serbii. Wskazano również na potrzebę większego wykorzystania kolejowego transportu towarowego w handlu między Chinami i Europą, podkreślając znaczenie trwającej obecnie modernizacji linii kolejowej łączącej Serbię i Węgry. Strony zobowiązały się także do tego, że będą aktywnie pracować nad wdrożeniem umowy o wolnym handlu między Serbią i ChRL oraz średniookresowego planu działań na rzecz wspólnego rozwoju Inicjatywy Pasa i Szlaku, które zostały podpisane w Pekinie w 2023 r.³

¹ Porozumienia te zawarto w formie wspólnego oświadczenia, traktatu, protokołu ustaleń, protokołu, programu współpracy oraz listu intencyjnego.

² Prezydent Republiki Serbije, *Заявление изъава председника Републике Србије и председника Народне Републике Кине*, 08.05.2024.

³ 17-18 października 2023 r. w Pekinie miało miejsce międzynarodowe Forum Pasa i Szlaku, w którym uczestniczyła delegacja z Serbii na czele z prezydentem A. Vučićem. Podczas forum prezydent Vučić spotkał się z przewodniczącym ChRL Xi Jinpingiem, a przedstawiciele Serbii i Chin podpisali cztery porozumienia, tj. umowę o wolnym handlu między Serbią i ChRL, memorandum o wymianie i współpracy w zakresie polityki rozwoju gospodarczego, memorandum w sprawie wspólnego rozwoju współpracy przemysłowej i inwestycyjnej oraz średniookresowy plan działań na rzecz wspólnego rozwoju Inicjatywy Pasa i Szlaku.

W dokumencie zawarto również deklarację, że Chiny i Serbia będą się wzajemnie wspierać w kwestii ochrony swoich żywotnych interesów⁴. Podkreślono, że „konieczne jest poszanowanie porządku międzynarodowego, opartego na prawie międzynarodowym i Karcie Narodów Zjednoczonych, zakładające respektowanie zasad niepodległości, równości, suwerenności i integralności terytorialnej wszystkich państw”. Wskazano ponadto na kluczową rolę ONZ, wyrażając poparcie dla multilateralizmu, wielobiegunowego świata, a także korzystnej i inkluzywnej globalizacji gospodarczej oraz *a contrario* – sprzeciw wobec hegemonii, polityki siły oraz wszelkich form unilateralizmu i protekcjonizmu⁵.

Pozostałe porozumienia, zawarte 8 maja, dotyczyły: ekstradycji, pomocy prawnej w sprawach cywilnych i handlowych, koordynacji współpracy międzynarodowej w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku oraz współpracy w obszarach zielonego i zrównoważonego rozwoju, gospodarki cyfrowej, współpracy gospodarczej i technologicznej w dziedzinie infrastruktury, handlu elektronicznego, pomocy w sprawach celnych, zapobiegania i zwalczania ptasiej grypy, warunków fitosanitarnych wywozu owoców z Serbii do ChRL, ograniczenia ubóstwa poprzez naukę i technologię, technologii informacyjnych i komunikacyjnych, współpracy radiowo-telewizyjnej i audiowizualnej w Internecie, geologii i górnictwa, kultury, innowacji w badaniach i wykorzystaniu przestrzeni kosmicznej do celów pokojowych, sportu, pomocy rozwojowej, edukacji cyfrowej, rozwoju zasobów ludzkich, mediów publicznych i wymiany informacji między agencjami prasowymi⁶.

Niespójne komunikaty polityki balansowania i wielowektorowości. Zapewne w celu zrównoważenia przekazu politycznego na temat kierunków i priorytetów polityki zagranicznej państwa, 9 maja 2024 r. prezydent A. Vučić, przewodnicząca Zgromadzenia Narodowego Ana Brnabić, premier Miloš Vučević oraz niektórzy ministrowie uczestniczyli w obchodach Dnia Europy, zorganizowanych w Belgradzie przez delegaturę UE. W czasie uroczystości prezydent Vučić stwierdził m.in., że „UE jest największym inwestorem” w Serbii⁷. Tego samego dnia minister spraw zagranicznych Marko Đurić spotkał się z ambasadorem USA Christopherem Hillem, stwierdzając m.in., że rząd Serbii jest zainteresowany wzmocnieniem współpracy z USA. 10 maja minister Đurić spotkał się z kolei z ambasadorem Rosji Aleksandrem Bocanem-Harczenką, wyrażając oczekiwanie, że stosunki między obydwojma państwami będą nadal rozwijać się „w duchu tradycyjnej przyjaźni, wzajemnego szacunku i strategicznego partnerstwa”⁸. Z kolei wicepremier Serbii Aleksandar Vulin oraz ministrowie Nenad Popović, Nemanja Starović, Milica Đurđević-Stamenkovski i Nikola Selaković wzięli udział w – *de facto* propagandowym i prorosyjskim – marszu „Nieśmiertelnego Pułku”, zorganizowanym 9 maja w Belgradzie.

Wnioski. Druga już wizyta prezydenta Xi Jinpinga w Serbii⁹ odbyła się w wysoce przyjaznej atmosferze, mającej podkreślić, że niewielką Serbię oraz mocarstwowe Chiny łączą bardzo dobre stosunki polityczne i gospodarcze.

Akcentowane przez władze w Belgradzie znaczenie stosunków Serbii i Chin sprowadzało się do wniosku, że: rozwój przyjaznych stosunków z ChRL jest jednym z głównych filarów serbskiej polityki zagranicznej, wzrost wymiany handlowej z rosnącą w siłę globalną gospodarką chińską jest i będzie korzystny dla serbskiej

⁴ W dokumencie wyrażone zostało m.in. poparcie dla zasady „jednych Chin” i jurysdykcji ChRL w odniesieniu do terytorium Tajwanu, a także sprzeciw wobec „jakiegokolwiek narzuconego rozwiązania” w sprawie statusu Kosowa.

⁵ Predsednik Republike Srbije, *Zajednička izjava predsednika...*

⁶ Vlada Republike Srbije, *Podizanje strateškog partnerstva Srbije i Kine*, 08.05.2024.

⁷ Председник Републике Србије, *Свечани пријем поводом Дана Европе*, 09.05.2024.

⁸ Министарство спољних послова, *Бурић: Јачање сарадње са САД међу приоритетима наше спољне политике*, 09.05.2024.

⁹ Pierwsza wizyta miała miejsce w 2016 r.

gospodarki¹⁰, zawarte umowy otwierają największy rynek na świecie dla serbskich producentów, a także przyczynią się do napływu nowych inwestycji oraz modernizacji i rozwoju serbskiej gospodarki¹¹.

Podkreślanie przez władze Serbii korzyści rozwojowych, wynikających z dotychczasowej i przyszłej współpracy obu państw, skutkowało również – zapewne nieprzypadkowym – dwuznacznym komunikatem politycznym, adresowanym do serbskiego społeczeństwa i społeczności międzynarodowej. Sprowadzał się on do niewypowiedzianego stwierdzenia, że Serbia nie jest całkowicie zależna w wymiarze gospodarczym od Zachodu, posiada bowiem potężnego partnera strategicznego w postaci rosnących w siłę i coraz bardziej asertywnych Chin, a w sytuacji przedłużającego się procesu akcesji do UE (powiązanego z koniecznością uznania Kosowa przez Serbię) współpraca z Chinami stanowi uzupełnienie lub nawet alternatywę dla procesu integracji europejskiej.

Ten niewypowiedziany przekaz polityczny wywołał kolejne spekulacje odnośnie do kierunku serbskiej polityki zagranicznej. Najczęściej prowadziły one do wniosku, że manifestowane zbliżenie z Chinami stanowi kolejną już odsłonę serbskiej polityki balansowania oraz sposób na wzmocnienie pozycji międzynarodowej Serbii w nadwyreżonych ostatnio relacjach z państwami Zachodu. *Last but not least*, jakkolwiek część serbskich ekspertów podzielała opinie na temat korzyści wynikających ze współpracy z Chinami, nie brakowało również głosów krytycznych, wskazujących na wyzwania wynikające z tejże współpracy, w tym *inter alia* rosnący udział Chin w zadłużeniu Serbii, nierówną wymianę handlową, zdecydowanie korzystniejszą dla strony chińskiej, oraz zagrożenia dla procesu integracji europejskiej Serbii.

Rozwój współpracy bilateralnej z Serbią leży także w interesie Chin, rozwijających globalną Inicjatywę Pasa i Szlaku. Władze w Pekinie są bowiem zainteresowane modernizacją lub budową infrastruktury transportowej w Serbii, pozwalającej na tranzyt chińskich towarów z Grecji przez Macedonię Północną, Serbię i Węgry do pozostałych państw UE. W sytuacji przyspieszającej rywalizacji geopolitycznej mocarstw – oraz rosnących ambicji międzynarodowych władz w Pekinie – Chiny są również zainteresowane posiadaniem sojuszników politycznych w Europie¹². W perspektywie chińskiej kandydująca do członkostwa w UE, posiadająca dostęp do rynków europejskich oraz położona w geograficznym centrum Bałkanów Serbia stanowi zatem atrakcyjnego partnera regionalnego.

¹⁰ 8 maja prezydent Vučić stwierdził, że „w latach 2021, 2022 i 2023 Chiny były u nas największym [indywidualnym] inwestorem i drugim partnerem w handlu towarowym. W ciągu ostatnich 10 lat eksport do Chin wzrósł 140-krotnie, a wolumen wzajemnej wymiany handlowej zwiększył się ośmiokrotnie. Inwestycje z ChRL w Serbii wzrosły 30-krotnie”. Zob.: *Vučić posle potpisivanja sporazuma sa Kinom: Izvozićemo govedinu, suve šljive i vina, razgovaramo o letoćim automobilima*, Danas, 08.05.2024.

¹¹ Od 1 lipca 2024 r. zacznie obowiązywać umowa o wolnym handlu między Serbią i ChRL, dzięki której 843 rodzaje serbskich produktów będą mogły wejść na rynek chiński bez cła. Prezydent Vučić deklarował, że w ciągu następnych 5-10 lat 95% towarów wyprodukowanych w Serbii trafi bez cel na rynek ChRL. Zob.: *Poseta kineskog predsednika Srbiji: Vidi li se Kosovo iz Pekinga?*, Kosovo Online, 06.04.2024; *Vučić posle potpisivanja sporazuma sa Kinom...*

¹² Xi Jinping przybył do Serbii 7 maja, dokładnie w dniu 25. rocznicy – najprawdopodobniej pomyłkowego – zbombardowania ambasady ChRL w Belgradzie w czasie interwencji NATO. Ta symboliczna koincydencja miała zapewne pokazać historyczną i współczesną wspólnotę interesów Serbii i Chin, a w szerszym kontekście – zmanifestować coraz silniejszą pozycję międzynarodową Chin w nowych, zmieniających się realiach międzynarodowych, w tym także w kontekście europejskim.